

alimara

COL·LECCIÓ «IMAS»

Innovació i Metodologia en Afers Socials

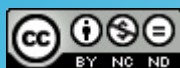
Núm. 60. Gener 2019

ISSN: 2659-5273

Famílies en risc: treball de prevenció per no aprofundir en l'exclusió social. Un recurs específic, l'espai d'acollida Es Convent

Imma Iglesias Barceló

Directora de la FSJD SS Mallorca

REVISTA ALIMARA de IMAS està subjecta a una llicència de
Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 4.0
Internacional de Creative Commons

Resum

El sensellarisme és un fenomen sociològic que no sols afecta persones adultes amb un cert grau de deteriorament de les àrees vitals. Aquesta terminologia nova permet superar algunes definicions ontològiques que descriuen les situacions d'exclusió social com característiques quasi innates de les persones. Una persona pot estar en situació de sensellarisme, però no ser un sensellar. En els darrers anys, hem pogut observar com els perfils han anat variant associats als canvis que es donen en el context social (un mercat d'habitatge molt agressiu, un mercat laboral que no dona ingressos suficients per viure, un sistema de protecció feble que no garanteix una llar, etc.). Actualment existeixen tants de perfils de sensellarisme com persones sense llar i aquest és un fenomen amb causes estructurals que afecta tot tipus de persones.

La pèrdua de la llar o l'extremada inestabilitat i inadequació de la mateixa és una realitat que colpeja virulentament i les expressions del fenomen adopten ara multitud de formes. La vulnerabilitat social s'apropa a persones conegudes, veïns o, fins i tot, amics. En aquest article, parlarem del sensellarisme vinculat a famílies vulnerables amb infants a càrrec i d'un estil carismàtic d'abordatge socioeducatiu com a tasca preventiva per reconduir aquestes fràgils situacions des del màxim respecte i l'hospitalitat sincera. Volem fer visible també una realitat que castiga famílies que han de fer exercicis de funambulisme i es deixen acompanyar per no travessar la línia vermella de l'exclusió social, i recorren un camí incert on s'albira sempre el risc d'ensopegar i caure.

Paraules clau

Sensellarisme, atenció integral, hospitalitat, dignitat, apoderament, acompanyament.

Antecedents

En resposta a la voluntat de tenir presència en l'àmbit social de les Illes Balears, l'orde hospitalari de Sant Joan de Déu (OHSJD) va constituir la Fundació Sant Joan de Déu Serveis Socials Mallorca (FSJD) l'any 2014 amb la finalitat de promoure l'acció social i, específicament, la creació i gestió d'espais d'acollida a favor de persones en risc o situació d'exclusió social, per contribuir així a millorar-ne la realitat i procurar-ne la integració social. La FSJD va néixer amb la missió d'acompanyar persones i famílies en risc d'exclusió social, des d'una atenció integral centrada en la persona. L'estil de gestió i d'intervenció amb les persones és carismàtic de l'orde i se centra en els valors de l'hospitalitat, el respecte, la responsabilitat, la qualitat i l'espiritualitat.

Per dur a terme la nostra missió, l'OHSJD va aconseguir la cessió del monestir de les dominiques de Palma, que va reformar i va adequar per dur a terme la tasca de la FSJD, dins les instal·lacions que anomenam espai d'acollida Es Convent. El centre està ubicat a l'antic convent de les germanes dominiques del camí Vell de Bunyola de Palma i és un servei d'acolliment residencial temporal per a famílies amb menors a càrrec, en situació de dificultat social puntual, per manca de recursos econòmics, laborals i/o suport familiar, però que mantenen factors de protecció social.

Introducció

Des de la creació, la FSJD manté l'esperit d'acompanyar situacions vitals complexes des del respecte i des de la comprensió del temps i dels processos individuals. Des de l'hospitalitat, entesa com a acollida i compromís amb els més vulnerables. Des de la compassió, viscuda no com un sentiment de llàstima o pena per l'altra persona, sinó com una energia i vocació per comprendre els més fràgils i col·laborar amb ells. S'ofereix una atenció integral que dignifiqui al màxim la realitat per la qual travessen les persones acollides. Una realitat de risc d'exclusió social que, sense l'abordatge i atenció professional adequada, podria desembocar de manera inexorable en una situació d'exclusió social severa.

Un bon diagnòstic de la situació de la unitat familiar és fonamental per dissenyar un pla d'inserció individual que tenguí possibilitats d'èxit, en què els objectius siguin assolibles, compartits i consensuats entre les parts. Perquè sense una comprensió real de la finalitat de la intervenció, l'apoderament de les famílies no arriba. Perquè si les famílies no entenen que els actors principals del canvi són elles i que el motor de la família és la peça clau per refer un projecte de vida temporalment trencat, els canvis no es mantindran en el temps.

El servei té com a objectiu general principal substituir la llar habitual de manera temporal per millorar la qualitat de vida de les famílies acollides amb un especial interès pel benestar dels infants. El centre ofereix prestacions d'allotjament, alimentació, higiene i tots els mitjans necessaris per normalitzar la convivència i procura la intervenció psicològica i socioeducativa necessària per facilitar cada un dels processos d'inserció social.

Ja són més de cent famílies les que, en aquests quasi quatre anys d'història, han passat pel centre d'acollida Es Convent. Un centre que acull persones derivades dels equips de valoració i acollida de l'Ajuntament de Palma i de l'Institut Mallorquí d'Afers Socials. Perfils molt diversos d'unitats familiars úniques que comparteixen un nexa comú, que és el fet de perdre la seva llar i, amb aquesta, el trencament d'un projecte de vida. Processos que cursen moltes vegades amb sentiments de frustració i desesperança.

Per entendre la tasca d'acompanyament socioeducatiu que desenvolupam amb les famílies acollides, cal dirigir una mirada humanitzada als casos que ens arriben. És important posar nom a les coses per fer-les visibles. Narrar històries de vida en què la família esdevé el motor per recuperar l'autonomia ens permet aproximar-nos a una realitat que no ens ha de resultar aliena, perquè cada vegada és més real, més propera i més severa. Conèixer aquestes realitats en primera persona ens ajudarà a rompre estereotips.

Us presentam, doncs, na Marta i na Iris. Elles són dues mares de família que comparteixen l'experiència sobrevinguda de viure en un centre d'acollida per a famílies vulnerables. Una experiència que, en molts casos i malgrat els estigmes associats, pot esdevenir en una vivència positiva capaç de generar oportunitats noves.

Que les històries tenguin rostre de dona no és banal, perquè encara que hàgim pogut observar un canvi en els perfils atesos, aquest en continua essent el perfil majoritari. Famílies monoparentals femenines en què la dona és l'únic referent adult. Això és així per qüestió de vincles afectius i de gènere: les mares són les que quasi sempre romanen amb els infants. Un 82 % de les llars espanyoles monoparentals estan encapçalades per dones. Aquesta tipologia de família està més sotmesa a un risc d'exclusió social més alt. La taxa de pobresa dels menors que viuen en aquestes llars és del 54 %, segons un informe de Save the Children, que denuncia que les taxes més altes de pobresa infantil es donen en aquest tipus de llar.

Storytelling de perfils atesos

Treballadors pobres o «quan tenir feina no és suficient». Na Marta és espanyola. Té quaranta-dos anys. Fa sis anys que treballa de cambrera de pis a un hotel de s'Arenal i en fa dos que és indefinida. És una dona feina i valenta que cria sola els seus dos fills. En Javi i na Victoria tenen dotze i set anys. Són nins responsables, amorosos i educats. Van a una escola pública del centre de Palma i són bons estudiants. La família feia cinc anys que vivia en un pis petit del centre de Palma. Però fa poc més de tres mesos, la propietària va avisar-la que no li renovaria el contracte de lloguer. La situació del mercat de l'habitatge li permetia triplicar els ingressos. Li va demanar a na Marta que ho entengués. «Tu faries el mateix. Ja trobaràs una altra cosa, una altra casa, una altra llar.» I na Marta ho va voler comprendre, però just amb el seu sou no va trobar qui l'entengués a ella. Va cercar, va remoure cel i terra, però no va trobar ni una altra cosa ni una altra casa i molt menys una altra llar. Varen deixar el pis petit que havia estat ca seva i tots tres varen entrar al centre. No hi havia cap altra opció. Tenien molta por, però seguien junts i això era l'únic que ara importava. «Benvinguts a la que, per un temps, serà ca vostra.»

Carència d'habilitats maternes o «quan sols voler no és poder». Na Iris és quasi una nina, però ja fa temps que no juga amb pepes. Fa quatre mesos que la jugueta és real: la petita Índia va venir al món després de molta incertesa i encara massa innocència. De cop i volta, el que semblava un joc s'havia convertit en una responsabilitat tan increïble que se sentia incapaç d'assumir tota sola. L'habitació que, des de feia poc més d'un any tenia llogada, no era un espai prou càlid ni segur per al seu bebè, i ella n'era conscient. Però l'ajuda que li oferien les institucions era viscuda com una amenaça. Se sentia vigilada i tenia la sensació que qualsevol decisió equivocada podia provocar la separació de la seva ja ben estimada filla. Però el que era cert era que tota sola no podia. «Iris necessites ajuda per continuar endavant perquè tota sola és molt difícil. Ets la millor mare que la Índia pot tenir, però deixa que t'acompanyem i confia.»

Tenia molta por, no confiava. Però el més important era cuidar la nina i ara sabia que faria tot el que calgués per mantenir-la al seu costat. No havia tingut cap referència estable, cap model matern afectuós i segur a la seva infància, però sentia dins el més profund de la seva ànima que allò era el que havia de fer. Va acceptar l'ajuda. «Benvingudes a la que, per un temps, serà ca vostra.»

Intervenció socioeducativa individualitzada: acollim la fragilitat de les famílies

Des del moment en què la família entra al centre i fins que en surt transcorren uns mesos durant els quals el centre passa a ser la llar d'aquestes persones. Diuen que la llar de cada un és allà on té el cor i on són els éssers estimats, per tant, el temps que duri l'acolliment el centre passa a ser la casa d'aquestes famílies i així és com intentam que arribin a sentir-s'hi.

En aquest sentit, podem establir tres fases del procés i un mateix estil transversal d'acompanyament:

- Fase 1. Acollida: procés de valoració, acompanyament i adaptació
- Fase 2. Estada: atenció integral i seguiment del pla d'inserció individual
- Fase 3. Sortida: recuperació de l'autonomia personal i desvinculació

FASE 1. ENTRADA I ACOLLIDA

Objectiu: acollir amb eficiència, hospitalitat i qualitat les famílies amb menors a càrrec.

Aquesta primera fase s'inicia amb la derivació del cas per part de l'equip de valoració i acollida pertinent. Aquests equips vetlen per la gestió eficaç de les situacions de famílies que, per diferents motius, es troben en situacions que comporten risc social, com és la pèrdua de l'habitatge. Aquests equips activen el protocol de derivació i aporten l'informe de valoració psicossocial explicatiu del cas. Són els que estableixen inicialment les condicions d'ingrés.

Des de la FSJD, som conscients que els primers dies i, fins i tot, les primeres hores, són fonamentals en el procés d'acollida. És per això que ens jugam gran part de l'eficàcia de la intervenció en aquesta primera fase. Les persones recorden perfectament qui i com les va acompanyar en uns primers moments de tanta incertesa, angoixa i dubtes. És per això que cuidar l'arribada de les famílies, que sempre venen acompanyades dels menors, és una responsabilitat que s'ha de protegir al màxim. No sols des del punt de vista de mantenir i garantir uns espais físics adequats i confortables —que també és absolutament imprescindible per contribuir a dignificar la situació de pèrdua d'autonomia— sinó també, i principalment, les actituds i els detalls que acompanyen les benvingudes.

Petites accions com adreçar-se a les persones pel seu nom, esperar-les a la porta i oferir un somriure, mirar-les als ulls, donar-los espai i temps suficient per acomodar-se, respondre amb paciència i amabilitat a les preguntes, oferir paraules de consol i mostrar proximitat física a la vegada que es preserva la seva intimitat són exemples que afavoreixen la creació d'una empremta positiva associada a una experiència vital potencialment traumàtica per les connotacions que pot comportar quant a frustració, fracàs, impotència i desesperança envers el futur.

Vetlar des del principi perquè també els nins i les nines que acompanyen els pares i les mares visquin la situació adaptada al seu nivell de maduresa emocional, implica un treball d'acompanyament a les persones adultes des del vincle afectiu i el màxim respecte a la seva motxilla de creences i valors.

PROFESSIONALS IMPLICATS
Treball social Psicologia Educació social Integració social

Aquesta fase s'estructura en tres processos:

1) Procés de valoració

El procediment s'inicia en el moment que l'equip de valoració i acollida fa una proposta d'ingrés. Els casos són derivats al servei i entrevistats en primera instància per la treballadora social (TS) del centre. Una vegada feta la valoració i acceptada la derivació, s'obre l'expedient del cas per fer el seguiment del compliment del pla d'inserció individual que ha dibuixat d'inici l'equip derivant i, més tard, revisat i consensuat amb la família per poder ser avaluat periòdicament. La TS del centre assigna referents als casos. Són dos per cada unitat familiar: un educador social (ES) i un tècnic d'integració social (TIS).

2) Procés d'acompanyament

El procés s'inicia una vegada que les famílies fan efectiu l'ingrés al centre. Els professionals de referència estableixen un primer contacte amb les famílies i les acompanyen en l'acomodació al centre, els mostren les instal·lacions i els proporcionant els productes necessaris d'higiene i de neteja. Es mostren propers a la família, n'observen les dinàmiques i actituds, les orienten i resolen les primeres qüestions relacionades amb les normes bàsiques de convivència.

L'estil d'acompanyament ha de ser facilitador d'un clima de confiança en què la família se senti còmoda per ser capaç de mostrar les necessitats i expectatives. Una escolta activa és la base per arribar a crear aquest ambient de confiança en què la comunicació entre les parts es construeixi des del respecte mutu, l'empatia i la sinceritat. L'expressió de les necessitats afavoreix l'acompanyament a les famílies, perquè la fragilitat que no és reconeguda ni expressada no pot ser acompanyada.

3) Procés d'adaptació

Les dues primeres setmanes constitueixen el període d'observació i adaptació al centre i a la seva dinàmica organitzativa. Les primeres entrevistes amb la TS del servei —així com les observacions quotidianes que la resta dels membres de l'equip aportin— són clau per ajustar els objectius del pla d'inserció individual i adaptar-lo al màxim a la realitat de la família acollida i a les seves expectatives.

Es marquen uns objectius assolibles ajustats a les possibilitats de cada família, però que, al mateix temps, impulsin una actitud proactiva per sortir-ne endavant. És el moment d'engrescar la família i fer-la protagonista del seu propi procés i defugir de fomentar actituds víctimistes que no permeten avançar.

Per afavorir una adaptació òptima al recurs, els professionals han de tenir especial cura a l'hora de resoldre dubtes, d'orientar i informar amb paciència sobre el funcionament i la normativa del servei perquè sabem que conviure amb altres famílies no és senzill. Cada nucli aporta la seva motxilla de vida, la seva cultura i els seus valors.

Haver de respectar i complir unes normes, per molt coherents i necessàries que siguin, representa una pèrdua d'autonomia com a unitat familiar i, per tant, una mena de fracàs personal, una involució.

Tot això s'ha de comprendre i s'ha de tenir molt present per acompanyar les famílies en l'acceptació i en el respecte, actituds que faciliten una bona convivència de grup i que el procés personal tenguí sentit per a la seva vida.

Com deia el reconegut psiquiatre Viktor Frankl (2015) en el llibre *L'home a la recerca de sentit*, si les persones tenen un perquè a la vida poden acceptar qualsevol com. Aquestes famílies han de cercar el seu perquè i dotar aquesta experiència de sentit per apoderar-les i activar-les sense arribar a acomodar-se a una situació confortable a mitjà termini, però que a la llarga podria arribar a fer empitjorar la situació i a convertir el que sols era un risc en una situació d'exclusió.

És d'aquesta manera com es manifesta també el valor de l'espiritualitat en la nostra tasca diària, com una manera de veure més enllà de les circumstàncies, en les capacitats de donar sentit a la vida i reconciliar-se amb un mateix. Els professionals romanen atents per atendre les necessitats espirituals que puguin expressar les persones durant l'acollida.

FASE 2. ESTADA

Objectiu: acompanyar el procés d'apoderament de les famílies acollides des d'una atenció integral que doni cobertura a totes les necessitats detectades.

L'estada de la família al recurs estarà condicionada —com ja s'ha dit— al pla d'inserció individual que l'equip tècnic de valoració i acollida ha marcat d'inici i ha ajustat i seguit a posteriori amb la TS del centre. Una coordinació estreta entre professionals permet l'adaptació als canvis i el manteniment de la mateixa mirada humanitzada de les situacions són clau per a l'èxit de la intervenció i l'acompanyament social.

Aquest procediment s'inicia un cop la família supera el període d'acomodació al centre i la línia d'intervenció amb les famílies es basa en els següents àmbits, els dos primers dels quals són de caire més general i els altres quatre, de caire més específic:

- a. *Detecció de necessitats: físiques, psicoafectives, socials i emocionals. Disseny del pla d'inserció social individual.*
- b. *Atenció integral de les necessitats detectades i acompanyament en el compliment del pla d'inserció social.*

Entenem l'acompanyament social com un procés que neix de la responsabilitat de la persona receptora d'atenció d'intentar organitzar els seus objectius i estratègies per fer un ús eficient dels recursos disponibles. L'acompanyament el fan tots els professionals del centre segons les categories i inclou sempre un component d'escolta activa, de contenció emocional i de mediació social.

La persona és protagonista del seu propi procés de canvi, s'evita l'agreujament de les situacions de risc d'exclusió social i se'n fomenten les capacitats i responsabilitats. És important flexibilitzar la intervenció segons les necessitats de la família.

Tot acompanyament ha d'apropar els professionals a un millor coneixement de la família i de la seva situació. També ha de dur a les mateixes famílies a un millor autoconeixement de les debilitats i fortaleses. Així mateix, cal tractar de descobrir les dinàmiques d'organització, els rols, els conflictes interns, els punts forts i els febles, els patrons de comportament i les possibles creences errònies, amb l'objectiu d'orientar i de promoure canvis en el sistema familiar per millorar-ne el funcionament. Cal descobrir, per tant, quina és la clau per dissenyar el camí cap on es vol avançar.

En alguns casos, l'acompanyant permet que la família explori i compregui la situació, que entengui què ha passat i per què, que assumeixi responsabilitats i descobreixi les motivacions per al canvi. Tot això, partint sempre de valoracions positives dels factors de pro-

tecció, per després reconèixer i assumir quines debilitats poden mantenir la seva vulnerabilitat. Sols així es pot actuar amb sentit i cap a un objectiu concret. El de millorar la seva situació personal i familiar per sortir-se'n malgrat els obstacles.

En algunes de les famílies acollides es fa necessari un acompanyament psicològic i emocional més especialitzat. En aquests casos, el psicòleg orienta la intervenció i proporciona un seguiment de l'evolució de l'estat emocional i psicològic de la família lligat a la seva situació.

L'atenció i el suport psicològic se centra en els àmbits següents: 1) comprensió, acceptació i adaptació a la situació; 2) les relacions amb l'entorn; 3) les habilitats per a la cura dels infants; 4) el suport a les habilitats personals; i 5) l'afrontament i apoderament del projecte personal i familiar de futur.

c. Orientació i seguiment de les famílies en el seu procés d'inserció laboral. Acompanyament, si cal, en el procés concret de recerca de feina per orientar les persones adultes ateses cap a una implicació activa segons la seva capacitat i formació laboral. És indiscutible que tenir feina esdevé un dels factors principals que facilita la inserció social del grup familiar. Les persones en risc d'exclusió social pateixen més dificultats a l'hora de trobar feina, ja que les competències necessàries per accedir al mercat laboral presenten sovint algunes mancances que cal acompanyar i orientar. Principalment durant el darrer any hem observat el fenomen dels treballadors pobres. Més d'un terç de les famílies acollides disposen d'ingressos més o menys estables, però clarament insuficients per fer front a les despeses d'una vida autònoma. En aquests casos, el que importa és mantenir la feina i garantir un estalvi econòmic que en permeti la sortida.

d. Suport i seguiment escolar dels menors acollits i de les seves necessitats emocionals. Des del centre vetllam per l'escolarització obligatòria dels infants i adolescents acollits i en feim un seguiment escolar, en la qual procuram la implicació màxima dels progenitors. Oferim eines i estratègies a pares i mares perquè puguin acompanyar els infants en el moment de fer les tasques escolars i intentam crear hàbits d'estudi per prevenir el fracàs escolar.

Per atendre i acompanyar les necessitats emocionals dels infants, hem dissenyat un programa pilot que fomenta l'educació emocional i la participació dels menors acollits al centre. L'Espai Amic neix de la premissa que una atenció i un acompanyament adequats pot prevenir i/o reduir l'impacte emocional de la pèrdua de la llar habitual i contribuir al desenvolupament psicoafectiu òptim dels més petits. Es tracta de sessions grupals quinzenals d'una hora i mitja liderades pel professional de l'àmbit de la psicologia amb la col·laboració de l'educador social. Els menors aprenen a reconèixer i expressar sentiments a la vegada que s'implica els progenitors en aquesta gestió emocional. Aquest tipus d'atenció permet detectar possibles problemàtiques psicoafectives i/o l'existència de dinàmiques familiars disfuncionals susceptibles d'una intervenció més especialitzada.

L'espai possibilita inculcar valors com la tolerància, l'amistat, la paciència i la solidaritat per facilitar la convivència al centre i afavorir el desenvolupament d'una bona autoestima.

Els menors i garantir-ne la qualitat de vida són una prioritat en la nostra intervenció psicoeducativa i és per això que sorgeix aquest espai promotor de la protecció infantil que dona veu i visibilitat als més joves, que també són els més vulnerables.

e. Foment d'activitats d'oci i lleure positiu. Per contribuir a generar i/o a mantenir lligams sociocomunitaris, orientam les famílies cap a una varietat de recursos externs àmplia on puguin compartir temps lliure en família i activitats d'oci amb l'objectiu de mantenir i promoure vincles positius intrafamiliars. En aquesta línia, organitzam activitats al mateix centre per fomentar també dinàmiques positives entre les persones residents. Així, i des de fa

més dos anys, treballam un programa específic, l'Espai Famílies, orientat a promoure activitats al servei adreçades a famílies usuàries del centre i a famílies no residents. L'objectiu general és ampliar la xarxa social de suport entre famílies al voltant d'activitats educatives i lúdiques que promoguin la criança respectuosa i els bons tractes a la infància. Aquesta coexistència natural entre famílies en risc d'exclusió i d'altres socialment inserides permet promoure actituds empàtiques que contribueixen a reduir certs estigmes socials vinculats a la pobresa i al sensellarisme.

La implicació de persones voluntàries és un valor afegit que des de la FSJD tenim molt present. És per això que potenciam al màxim aquest valor i fomentam la implicació altruista i la participació solidària, principalment dins aquest àmbit d'intervenció i l'anterior. La persona voluntària pot arribar així a establir una relació més estreta amb les persones acollides i el professional hi ha d'estar atent per acompanyar aquest vincle enriquidor que es genera.

- f. Promocionar la convivència familiar segons els principis de criança positiva. El temps compartit amb les famílies ens permet observar certes dinàmiques intrafamiliars. Algunes poden presentar carències susceptibles de millora, com en el cas de na Iris. L'equip psicoeducatiu tracta d'oferir estratègies per reduir aquestes carències i dur a terme així una tasca preventiva i d'acompanyament que permeti millorar i/o adquirir habilitats i competències parentals.

L'objectiu d'aquest àmbit d'intervenció és potenciar el desenvolupament de les capacitats dels progenitors per a la cura i per a l'educació dels fills i filles, acompanyar-los en aquesta tasca i oferir-los col·laboració i consell. La finalitat és contribuir al benestar familiar a través de l'afecte, la comunicació i el bon tracte. També generam espais on convidam a les famílies a reflexionar sobre les seves necessitats i conductes, i a contribuir al seu desenvolupament des del punt de partida de cada família, com a nucli bàsic que els permetrà consolidar el seu propi procés de creixement. Aquest cicle de tallers periòdics gira entorn de la criança respectuosa dels infants.

Treballam doncs per oferir suport als progenitors per promoure una criança positiva que permeti:

1. Promoure vincles familiars estables i segurs perquè els menors desenvolupin una autonomia sana en funció de les característiques i necessitats evolutives pròpies de cada etapa de la vida.
2. Potenciar el paper de la família en la transmissió de normes i valors, així com promoure la idea de la responsabilitat compartida i el compromís negociat entre pares i mares, i fills i filles.
3. Contribuir a millorar l'organització familiar, el repartiment de tasques i afavorir el compromís i suport de pares i mares en les tasques dels infants i l'adaptació a l'entorn escolar.
4. Fomentar l'autoeficàcia en els progenitors i en els infants en l'ús d'estratègies adequades per gestionar l'estrès parental i familiar associat al desenvolupament dels infants i de les tasques familiars amb la finalitat de proporcionar una percepció optimista i satisfactòria de la vida en família.
5. Crear i enfortir hàbits saludables, activitats d'oci constructiu amb els iguals i usar recursos en l'entorn comunitari que permetin consolidar estils de vida positius.

Per tant, els objectius que ens plantejam en cada família responen a una visió holística d'un procés de desenvolupament de la convivència familiar des d'una dimensió triple:

1. Dimensió emocional, que pretén ajudar a regular les emocions.
2. Dimensió comportamental, per mitjà del desenvolupament d'habilitats que permeten afrontar de manera competent les situacions.
3. Dimensió cognitiva, que faciliti una major comprensió del procés de convivència familiar.

FASE 3. DESVINCULACIÓ I SORTIDA

Objectiu: aconseguir l'apoderament de les famílies per emprendre el seu camí de manera estable i autònoma i afavorir una desvinculació progressiva del servei en el menor temps possible.

Quan una família entra al centre, coneix d'inici el temps del qual disposa per recuperar la independència. Aquest temps no es marca de manera arbitrària, però es procura que en cap cas no superi els sis mesos. La detecció de les necessitats de la família, dels factors de projecció i de risc que duen associats i un bon diagnòstic del pla del cas permeten marcar i ajustar el temps amb coherència. Aquest temps se supervisa i es revisa, si cal, en funció de les circumstàncies personals i contextuals. L'angoixa que aquesta situació pot generar no ha de tenir una intensitat capaç de bloquejar i paraitzar les persones, però sí que ha d'esdevenir un impuls i motor d'activació per aconseguir els objectius pactats que comportaran els resultats esperats. Aquests són recuperar l'autonomia perduda en el temps previst i refer un projecte de vida temporalment trencat.

Moltes vegades les desvinculacions són complicades i els comiats plens de sentiments no reconeguts. Sovint l'alegria i la satisfacció d'haver aconseguit els objectius es desdibuixen amb la por i la incertesa de poder mantenir-se en el futur de manera autònoma.

De fet, en el darrer temps, observam com les sortides són cada vegada més precàries perquè van lligades a un context social fragmentat per la pèrdua dels drets més bàsics, com és el de l'habitatge digne. La majoria de famílies —un 74 %— que ha sortit del centre durant el 2018 no troba un habitatge individual que puguin pagar i és per això que han de compartir pis, per poder fer front a les despeses elevades de lloguer. El cohabitatge és l'única opció, però no la més desitjable, per la pèrdua d'intimitat i autonomia familiar que pot implicar.

La inestabilitat continua per a aquestes famílies, però es presenta ara una oportunitat nova per caminar sols, amb un aprenentatge adquirit i la voluntat ferma de no tornar a ensopegar.

Conclusions

El camí recorregut d'ençà que l'espai d'acollida Es Convent va obrir la porta per donar acollida temporal a les primeres famílies en risc d'exclusió social ha esdevingut un degoteig constant de nuclis familiars que han fet palesa la situació contextual complicada que ens envolta. Situació que, lluny de millorar, segueix una línia ascendent en què la greu problemàtica actual d'accés a l'habitatge no deixa de castigar els col·lectius més vulnerables. Aquesta situació contribueix a fer que recursos públics com l'espai d'acollida Es Convent siguin necessaris per fer surar situacions vitals que —sense una intervenció sostenidora i proactiva a parts iguals— podrien acabar enfonsant-se.

Aquest camí recorregut ens situa com a testimonis fidels de la vulneració insidiosa del dret a l'habitatge, però continuam sense trobar solucions eficaces que entenem que han d'arribar amb unes polítiques socials i econòmiques noves. Observam aquestes realitats amb certa resignació, però som ben conscients de la corresponsabilitat de tots i totes per contribuir a reduir situacions d'injustícia social i fer que el món sigui un lloc un poc més amable i equitatiu.

L'article ha tractat de dibuixar les pinzellades d'un estil d'acompanyament propi a l'hora d'abordar un perfil concret de fragilitat i vulnerabilitat, en què posam èmfasi en la necessitat de protegir al màxim la dignitat de les famílies acollides. Dignitat que es preserva des de la cura dels espais físics, des del respecte i la comprensió pel temps i pels processos personals i també a l'hora de transmetre la confiança suficient per acompanyar l'apoderament de les persones per millorar la seva situació i recuperar l'autonomia.

En el futur continuarem treballant perquè l'allotjament temporal que oferim sigui el més semblant a la llar que tots i totes mereixem i a la qual tothom hauria de tenir dret.

Referències bibliogràfiques

Barudy, J.; Dantagnan, M. (2015). *Los buenos tratos en la infancia. Parentalidad, Apego y Resiliencia*. Barcelona: Gedisa.

Barudy, J.; Dantagnan, M.; Comas, E.; Vergara, M. (2014). *La inteligencia maternal*. Barcelona: Gedisa.

Domínguez Prieto, X. M. (2017). *El arte de acompañar*. Madrid: Editorial PPC.

Frankl, V. (2015). *El hombre en busca de sentido*. 3a ed. Barcelona: Herder Editorial.

Hellinger, B. (2012). *Los órdenes de la ayuda*. 3a ed. Buenos Aires: Alma Lepik.

Hermanos de San Juan de Dios. (2018). Acompañar a la familia en la enfermedad. *Labor hospitalaria*. Recuperat de *Labor hospitalaria: organización y pastoral de la salud*, núm. 320.

Horno, P.; Echevarrua, A.; Juanas, A. (2018). *La mirada consciente en los centros de protección*. Barcelona: Editorial CCS.